

การบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชาย กรณีศึกษาเรือนจำกลางสมุทรปราการ
The management of male prisoner classification system: A case study of Central
Prison Samut Prakan

ปฤษฎา เหล่าวานิชย์
Paridsada Laowanich
6314832036@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขั้นตอนการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางสมุทรปราการและเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำฯ รวมทั้งศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดจนข้อเสนอแนะของการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำฯ การดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยหาข้อมูลต่างๆโดยใช้การวิจัยเอกสาร รวบรวมข้อมูล และใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า ขั้นตอนการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชาย กรณีศึกษาเรือนจำกลางสมุทรปราการ เป็นดังนี้ 1. เจ้าหน้าที่ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและคณะกรรมการจำแนกฯ มีความเข้าใจในกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังคือ ขั้นตอนพื้นฐาน ขั้นแก้ไข ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย 2) การปฏิบัติงานการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นไปตามนโยบายที่กำหนด 3) ขั้นตอนในการจำแนกผู้ต้องขังของเรือนจำกลางสมุทรปราการในปัจจุบันคือ การรับตัว การถูกคุมขังและ การจัดทำแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย 4) คณะทำงานเพื่อจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางสมุทรปราการ มีหน้าที่และอำนาจคือการจัดทำแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแต่ละคน โดยปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ 1) เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ 2) เนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-2019 ทำให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีความยากลำบากในการดำเนินการ 3) การเบิกจ่ายวัสดุ-อุปกรณ์ ที่ล่าช้า ส่วนแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดจนข้อเสนอแนะคือ 1) ควรจัดหาอัตรากำลังมาเพิ่มในการทำงานให้การทำงานมีประสิทธิภาพ 2) ในปัจจุบันการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีขั้นตอนในการดำเนินการที่ดีเหมาะสม 3) การจัดทำเบิกจ่ายสินค้าที่รวดเร็วมีขั้นตอนที่ไม่ล่าช้า

คำสำคัญ : เรือนจำ ; การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ; ผู้ต้องขัง

Keywords : Prison ; Prisoner Classification ; Prisoner

* บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่องการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชาย กรณีศึกษาเรือนจำกลางสมุทรปราการ

** นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

เรือนจำกลางสมุทรปราการ สังกัด กรมราชทัณฑ์ ภายใต้กระทรวงยุติธรรม มีอำนาจและหน้าที่คือปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลหรือคำสั่งตามกฎหมายโดยดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีพันธกิจหรือภารกิจคือ “ควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง” ผู้วิจัย มีความสนใจเกี่ยวกับการวิจัยการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังให้ผู้ต้องขังได้รับการพัฒนา ปรับปรุงตัวให้มีคุณภาพและพัฒนาตัวเองและใช้ชีวิตหลังพ้นโทษได้โดยที่ไม่หันกลับเข้ามากระทำผิดซ้ำโดยสิ่งสำคัญหนึ่งในนั้นคือการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

อย่างไรก็ตามแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด (Treatment of Prisoners) ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตไปในแนวทางที่เอื้อให้กับผู้กระทำผิดหันกลับมาประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องมากขึ้นหรือก็คือการกลับตัว จากเดิมที่เน้นการปฏิบัติในลักษณะการแก้แค้นทดแทน (Retribution) ให้เน้นไปในลักษณะการแก้ไขพัฒนาฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation) และมุ่งแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ (อ้างถึงใน กรมราชทัณฑ์, 2563, หน้า 2)

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Classification of Prisoners) จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำ โดยการทำให้ความสำคัญกับการแยกการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแต่ละรายอย่างเหมาะสม เพื่อให้เรือนจำสามารถรู้จักผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างละเอียดจนสามารถกำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นเมื่อเรือนจำดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพก็เป็นเสมือนกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำประสบความสำเร็จทั้งในด้านการควบคุม การบำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤตินิสัยผู้กระทำผิด เช่นการศึกษาอบรม การจัดฝึกวิชาชีพ การอบรมพัฒนาจิตใจ ตลอดจนการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแต่ละประเภทได้อย่างเหมาะสมที่สุด (อ้างถึงใน กรมราชทัณฑ์, 2563, หน้า 2)

โดยการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีที่มาจากพื้นฐานความคิดที่ว่า ผู้ต้องขังมีหลายประเภท บางประเภทเป็นพวกกระทำผิดจนเป็นนิสัย ยากต่อการแก้ไขฟื้นฟู บางกลุ่มบางประเภทมีแนวโน้มที่จะแก้ไข ปรับปรุงได้ ดังนั้นการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงเป็นวิธีการศึกษาที่จะทำความรู้จักกับผู้ต้องขังรายบุคคล เพื่อจัดการควบคุมและแก้ไขผู้ต้องขังโดยคำนึงถึงการวิเคราะห์ วางแผนช่วยเหลือ การคัดเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมในแต่ละราย เน้นการส่งเสริมการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของแต่ละบุคคลในทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ภายหลังพ้นโทษออกมาภายใต้แนวความคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation)

จากหลักการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังกลุ่มงานส่งเสริมด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง กองทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ที่เน้นในเรื่องการจัดการควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง การแยกประเภทผู้ต้องขัง หรือการแยกขังผู้ต้องขัง (Prisoner Segregation) แต่ละรายจึงเป็นส่วนหนึ่งของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเบื้องต้น คำนี้ถึงประเภทคดีไม่ให้มีการปะปนอยู่ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Richard Edney, Barrister (อ้างถึงใน กรมราชทัณฑ์, 2563, หน้า 4) ได้ให้คำจำกัดความของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไว้ว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญอยู่ 2 ประการ 1. เป็นกระบวนการที่เน้นการประเมินผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล โดยศึกษาวิเคราะห์ผู้ต้องขังเพื่อหาแนวทางหรือแผนทั้งในการควบคุม ซึ่งต้องมีการกำหนดระดับของการควบคุม และต้องมีแผนในการปรับปรุงแก้ไข (Program) ที่จำเป็นตามความเหมาะสมกับสภาพผู้ต้องขังแต่ละคน และรวมถึงเรื่องสถานที่ในการควบคุมที่เหมาะสมด้วย

2. เป็นกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยศึกษาวิเคราะห์สภาวะของผู้ต้องขังในทุกๆ ด้าน เช่น ภูมิหลัง สภาวะครอบครัว การศึกษา การทำงาน รายได้ พฤติการณ์ในการกระทำผิด เป็นต้น โดยมีการดำเนินการในรูปแบบ คณะกรรมการจำแนกลักษณะของเรือนจำ (Committee) ซึ่งคณะกรรมการจำแนกลักษณะจะเป็นผู้ทำหน้าที่ รับผิดชอบในการศึกษาวิเคราะห์ กำหนดแผน และติดตามผลการปฏิบัติภายหลังการนำไปปฏิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยหาข้อมูล ต่างๆโดย

1..การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร รายงานการวิจัย ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง หนังสือสั่งการ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และแนวทางในการนำ นโยบายไปปฏิบัติ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร (Population) เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและคณะกรรมการจำแนก ลักษณะผู้ต้องขังเรือนจำกลางสมุทรปราการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 5 คนประกอบด้วย 1.เจ้าหน้าที่ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง 2.หัวหน้าฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง 3.หัวหน้าฝ่ายควบคุมผู้ต้องขัง 4.ผู้บังคับแดน 3 5.ผู้บังคับแดน 7

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยใช้วิธีการ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หัวข้อสัมภาษณ์เป็นแบบกำหนดตายตัวโดยที่ผู้เข้ารับการสัมภาษณ์ทุกคนจะได้รับคำถาม เหมือนกัน (สุภางค์ จันทวานิช,2563,หน้า 75) แต่จะเป็นคำถามที่ให้ผู้เข้ารับการสัมภาษณ์ตอบแบบคำถาม ปลายเปิด โดยข้อมูลที่สัมภาษณ์นั้นจะครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และผลของการศึกษาจะเป็นการ บรรยายตามหัวข้อในแบบสัมภาษณ์และเรียงตามคำถามที่ตอบคำถามของผู้ให้สัมภาษณ์ ก่อนการสัมภาษณ์ได้ กำหนดวันนัดหมาย โดยได้แจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึก

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลจากสนาม เครื่องมือการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมี โครงสร้าง ในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังภายใน เรือนจำกลางสมุทรปราการ จำนวน 5 คน โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์นั้นจะใช้คำถามปลายเปิด (Openended Question) ในการสัมภาษณ์จะกำหนดคำถามที่เหมือนกัน และผู้สัมภาษณ์จะใช้วิธีจดบันทึกและ อัดเสียงไว้มาสรุปผล

2.การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยผู้สัมภาษณ์จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีการบันทึกไว้ มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ที่ได้มีผู้ศึกษามาอย่างดีแล้ว หนังสืออ้างอิง หนังสือ บทความจากที่ทำงาน กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่กระทรวง และกรมราชทัณฑ์ออกโดยขอด้วยกฎหมาย เป็นต้น

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ศึกษาขั้นตอนการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางสมุทรปราการ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า คำถามเกี่ยวกับ ขั้นตอนการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชาย กรณีศึกษา เรือนจำกลางสมุทรปราการ เป็นดังนี้

1.1 เจ้าหน้าที่ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง/คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีความเข้าใจใน กระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังคือ ขั้นพื้นฐาน มีการจัดทำแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคลที่เหมาะสม ขึ้น แก่ไข เมื่อผู้ต้องขังถูกจำแนกไปครั้งแรกแล้วนั้นไม่เหมาะสมหรือเกิดปัญหาในการทำงาน สามารถแจ้งต่อหัวหน้ากอง งานส่งรายชื่อเข้ารับการจำแนกซ้ำได้ ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมีการจัดทำแผนปฏิบัติผู้ต้องขังที่เตรียมความ พร้อมก่อนปล่อยทุกราย (OA)

1.2 การปฏิบัติงานการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นไปตามนโยบายต่างๆของกรมราชทัณฑ์/นโยบายของ เรือนจำ เป็นอย่างดี โดยเรือนจำกลางสมุทรปราการได้จัดทำการประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทุก เดือน อย่างน้อย 1 ครั้งและได้ดำเนินการรายงานผลในทุกๆเดือน โดยที่ในปัจจุบันนโยบายในการจัดประชุมการ จำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นแบบเข้าตามแดนต่างๆเพื่อไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดและป้องกันเชื้อไวรัสโควิด-2019

1.3 ขั้นตอนในการจำแนกผู้ต้องขังของเรือนจำกลางสมุทรปราการในปัจจุบันคือ การรับตัวผู้ต้องขังทุก คนที่เข้าใหม่จะต้องถูกฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังสัมภาษณ์ประวัติส่วนตัว คดี โทษที่กระทำความผิด ข้อมูลต่างๆที่ จำเป็นทุกคนและในระหว่างถูกคุมขังผู้ต้องขังแต่ละคนจะถูกจัดให้เข้ารับการฝึกวิชาชีพ ตามกองงานโดยยึดโทษ คดี ประวัติการกระทำความผิด สุขภาพ ความสามารถ เป็นหลักในการเป็นข้อพิจารณาลงมติคณะกรรมการการจำแนก ลักษณะผู้ต้องขังและเมื่อผู้ต้องขังจะพ้นโทษผู้ต้องขังจะได้รับการจัดทำแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยซึ่งเป็น แบบประเมินการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ทางกรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการส่งข้อมูลมาให้ (OA)

1.4 คณะทำงานเพื่อจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางสมุทรปราการ มีหน้าที่และอำนาจคือการ จัดทำแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแต่ละคนโดยที่คำนึงถึงโทษ คดี ประวัติการกระทำความผิด สุขภาพของผู้ต้องขังเป็น หลักจัดผู้ต้องขังออกเป็นกลุ่มๆ ตามความเหมาะสมเพื่อที่จะสามารถกำหนดแผนการปฏิบัติรายบุคคลได้สะดวก ใน บางครั้งจะเชิญคณะกรรมการจากภายนอกเรือนจำเข้าทำการประชุมจำแนก เช่น นักจิตวิทยา ครูอาจารย์ คุณ ประพฤติ เป็นต้นและเข้าร่วมการประชุมในจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่จัดอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยคณะกรรมการ มีอำนาจในการกำหนดแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละคน

ซึ่งในแต่ละหัวข้อที่กล่าวมาในข้างต้นนั้นสอดคล้องกับ แนวคิดทฤษฎีของ Harry E.Allen,Clifford E.simonsen และ Edward J. Latessa (อ้างถึงใน กรมราชทัณฑ์, 2563, หน้า 4) ได้ให้ความหมายของการจำแนก ลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำไว้ว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำเกี่ยวข้องกับการดำเนินการ 2 ประการคือ

1. การแบ่งแยกผู้ต้องขังออกเป็นกลุ่มๆ (Prisoner segregation) เพื่อการควบคุมหรือ ความ มั่นคงปลอดภัยซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้มีระดับของความหนักเบาของการยึดหยุ่นในการควบคุมที่ได้มีการวางแผนไว้ เป็นอย่างดี และไม่อาจดำเนินการได้แต่เดิม

2. เป็นการเปิดโอกาสให้ครู นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ จิตแพทย์และบุคลากรอื่นๆ ใน เรือนจำได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง

2. ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางสมุทรปราการ

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชาย กรณีศึกษา เรือนจำกลางสมุทรปราการ นั้น มีดังนี้

2.1 เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอปัจจุบันมีเพียง 2 นายต่อการทำงานที่ในปัจจุบันมี ผู้ต้องขังมากกว่า 6,000 คน ทำให้งานบางส่วนล่าช้าและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องทำงานที่หนักขึ้นเพราะฉะนั้นแล้วปัญหา คือจำนวนผู้ปฏิบัติงานที่ไม่เพียงพอ

2.2 เนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-2019 ทำให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีความยากลำบากในการดำเนินการ

2.3 การเบิกจ่ายวัสดุ-อุปกรณ์ หรือการส่งอุปกรณ์ที่เสียหายจากการทำงานไปซ่อมมีความล่าช้าและไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานซึ่งใช้เวลาในการดำเนินการนานแล้วแต่กรณี ในบางครั้งของที่จำเป็นต่อการทำงานเบิกจ่ายได้ล่าช้าทำให้ งานที่ต้องดำเนินการมีความล่าช้าตามไปด้วย

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดจนข้อเสนอแนะของการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางสมุทรปราการ

จากการศึกษาพบว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดจนข้อเสนอแนะของการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายกรณีศึกษา เรือนจำกลางสมุทรปราการ ดังนี้

3.1 ในการทำงานดำเนินงานได้อย่างไม่มีปัญหาเป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์เป็นอย่างดีแต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่สำคัญในตอนนี้คือเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอมีจำนวน 2 นายควรจัดหาอัตรากำลังมาเพิ่มในการทำงานให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

3.2 ในปัจจุบันการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีขั้นตอนในการดำเนินการที่ดีอยู่แล้วและมีขั้นตอนที่ตายตัวตามคำสั่งที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนด

3.3 ควรมีการจัดทำเบิกจ่ายสินค้าที่รวดเร็วมีขั้นตอนที่ไม่ล่าช้าเพื่อที่จะได้นำมาใช้ในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี

4. แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดจนข้อเสนอแนะของการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางสมุทรปราการ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดจนข้อเสนอแนะของการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชาย เรือนจำกลางสมุทรปราการ มีดังนี้

4.1 ในการทำงานดำเนินงานได้อย่างไม่มีปัญหาเป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์เป็นอย่างดีแต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่สำคัญในตอนนี้คือเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอมีจำนวน 2 นายควรจัดหาอัตรากำลังมาเพิ่มในการทำงานให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

4.2 ในปัจจุบันการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีขั้นตอนในการดำเนินการที่ดีอยู่แล้วและมีขั้นตอนที่ตายตัวตามคำสั่งที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนด

4.3 ควรมีการจัดทำเบิกจ่ายสินค้าที่รวดเร็วมีขั้นตอนที่ไม่ล่าช้าเพื่อที่จะได้นำมาใช้ในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชาย กรณีศึกษาเรือนจำกลางสมุทรปราการในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยนำหลักเกณฑ์ กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางสมุทรปราการ

1.1 เจ้าหน้าที่ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง/คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีความเข้าใจในกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ขั้นตอนในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีตั้งแต่ 1. ขั้นพื้นฐาน มีการจัดทำแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคลที่เหมาะสม 2. ขั้นแก้ไข เมื่อผู้ต้องขังถูกจำแนกไปครั้งแรกแล้วนั้นไม่เหมาะสมหรือเกิดปัญหาในการทำงานสามารถแจ้งต่อหัวหน้ากองงานส่งรายชื่อเข้ารับการจำแนกซ้ำได้ 3. ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมีการจัดทำแผนปฏิบัติผู้ต้องขังที่เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยทุกราย (OA) ซึ่งสอดคล้องกับ กฎกระทรวงยุติธรรม เรื่องกำหนดสถานที่คุมขัง (2563) อธิบายไว้ดังนี้ การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (๑) ขั้นพื้นฐาน ให้ดำเนินการกลั่นกรองผู้ต้องขัง โดยการจัดชั้น จัดกลุ่ม ควบคุม และแยกคุมขังผู้ต้องขัง (๒) ขั้นแก้ไข บำบัดฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ให้นำข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์ การวางแผน และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคลให้เหมาะสม (๓) ขั้นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง ให้นำข้อมูลจาก (๑) และ (๒) มาใช้วางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังรายบุคคลให้เหมาะสมการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนด (อ้างถึงใน กฎกระทรวงยุติธรรม เรื่องกำหนดสถานที่คุมขัง พ.ศ.2563, หน้า 24-26)

จากหัวข้อที่กล่าวมาข้างต้นการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชาย กรณีศึกษาเรือนจำกลางสมุทรปราการนั้นได้ดำเนินการตามหัวข้อข้างต้นโดยอ้างอิงจากคำสั่งที่กรมราชทัณฑ์ได้ทำไว้แต่อย่างไรก็ตามเมื่อผู้ต้องขังใกล้พ้นโทษตามขั้นตอนต่างๆมาจนพร้อมที่จะปล่อยตัวแล้วนั้น ต้องมีแบบแผนการดำเนินการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่จะให้ผู้ต้องขังใช้ชีวิตหลังพ้นโทษด้วย ซึ่งทางฝ่ายจำแนกจะเป็นผู้จัดทำแผนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (OA) ซึ่งมีความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ คำกรเกตุ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบา" กล่าวไว้ว่าการดำเนินงานโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมีทั้งในเรือนจำระบบปิดและระบบเปิด พบว่า โปรแกรมทั้งสองมีข้อแตกต่างกัน ทั้งด้านระยะเวลา สถานที่ วิธีการดำเนินงานหลักสูตร จากโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นพบปัญหาเรื่องเอกสารหลายขั้นตอนจึงทำให้การดำเนินงานด้านเอกสารเกิดความล่าช้า ส่งผลให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับการปล่อยตัวติดค้างอยู่ในเรือนจำ และปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ในการดำเนินงานอีกทั้งสาขาวิชาชีพในโปรแกรมไม่มีความหลากหลาย จึงนำมาสู่แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโปรแกรม โดยควรมีการเตรียมเอกสารของผู้ต้องขังให้พร้อมและสมบูรณ์ก่อนนำตัวผู้ต้องขังเข้าสู่โปรแกรม และเพิ่มงบประมาณเรื่องอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องขังด้วย อีกทั้ง สาขาวิชาชีพของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น ควรนำรูปแบบของแต่ละประเทศมาปรับให้สอดคล้องกับประเทศไทย เราจะเห็นถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมากยิ่งขึ้น

1.2 การปฏิบัติงานการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นไปตามนโยบายต่างๆของกรมราชทัณฑ์/นโยบายของเรือนจำ โดยเรือนจำกลางสมุทรปราการได้จัดทำการประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทุกเดือน อย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับ กฎกระทรวงยุติธรรม เรื่องกำหนดสถานที่คุมขัง (2563) อธิบายไว้ดังนี้ ข้อที่ 7 ได้กล่าวไว้ว่าให้ผู้บัญชาการเรือนจำจัดประชุมคณะทำงานเพื่อจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังอย่างน้อยเดือนละหนึ่ง

ครั้ง (อ้างถึงใน กฎกระทรวงยุติธรรม เรื่องกำหนดสถานที่คุมขัง พ.ศ.2563, หน้าที่ 24-26) และทางเรือนจำกลางสมุทรปราการได้ดำเนินการรายงานผลในทุกๆเดือน โดยที่ในปัจจุบันนโยบายในการจัดประชุมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นแบบเข้าตามแดนต่างๆเพื่อไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดและป้องกันเชื้อไวรัสโควิด-2019 อย่างไรก็ตามสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรธิพา ลีมอรุณ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน” ในหัวข้อที่ 4 กล่าวไว้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ด้านนโยบายของเรือนจำ ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมด้านนโยบายของเรือนจำมีผลต่อการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีผลต่อการปฏิบัติงานมากที่สุดในด้านนี้ คือ เรือนจำ/ทัณฑสถานควรมีนโยบายและแผนการปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างชัดเจน เป็นไปตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ เป็นต้น

1.3 ขั้นตอนในการจำแนกผู้ต้องขังของเรือนจำกลางสมุทรปราการในปัจจุบันคือ 1. การรับตัวผู้ต้องขังทุกคนที่เข้าใหม่จะต้องถูกฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังสัมภาษณ์ประวัติส่วนตัว คดี โทษที่กระทำผิด ข้อมูลต่างๆที่จำเป็นทุกคนสอดคล้องกับ หนังสือคำสั่งกรมราชทัณฑ์ (2563) ในหัวข้อที่ 1 กล่าวไว้ว่า เมื่อรับตัวผู้ต้องขังเข้าใหม่ ให้คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังดำเนินการกั้นกรงการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างเข้มข้นกับกลุ่มผู้ต้องขังพฤติกรรมแย่ (เดรัจฉาน) ซึ่งถือเป็นผู้ต้องขังที่ยากต่อการแก้ไข ต้องเฝ้าระวังควบคุมดูแลอย่างเข้มงวด เช่นกลุ่ม Watch List 2. ในระหว่างถูกคุมขังผู้ต้องขังแต่ละคนจะถูกจัดให้เข้ารับการฝึกวิชาชีพ ตามกองงานโดยยึดโทษคดี ประวัติการกระทำผิด สุขภาพ ความสามารถ เป็นหลักในการเป็นข้อพิจารณาลงมติคณะกรรมการการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (อ้างถึงใน กรมราชทัณฑ์. (2563) คำสั่งกรมราชทัณฑ์ เรื่อง การกำหนดแนวทางพิจารณาการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในสถานการณ์ปัจจุบัน พ.ศ.2563) และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทัสสา สุขสว่าง (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีประสิทธิภาพ” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีประสิทธิภาพได้นำมาจัดทำเป็น Mode โดยใช้ชื่อว่า "5Ps Model" ในข้อที่ 3 Personnel หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังวัยหนุ่มโดยเป็นวิชาชีพเฉพาะทาง มีองค์ความรู้เชิงสหวิทยาการ มีความเป็นครู เจตคติเชิงบวก บุคลิกภาพเหมาะสม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ทำงานเป็นทีม และได้รับการฝึกอบรมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และยังคงสอดคล้องกับข้อสั่งการนโยบายอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ให้กองทัณฑปฏิบัติดำเนินการยกระดับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเน้นด้านการฝึกวิชาชีพที่เหมาะสมกับผู้ต้องขัง ยกระดับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่เป็นการฝึกวิชาชีพให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังตลอดจนการส่งเสริมการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังที่ใช้ทักษะมากขึ้น เพื่อประโยชน์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. เมื่อผู้ต้องขังจะพ้นโทษผู้ต้องขังจะได้รับการจัดทำแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยซึ่งเป็นแบบประเมินการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่ทางกรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการส่งข้อมูลมาให้ (OA) สอดคล้องกับงานวิจัยของ นายจิรวุฒิ ปุณญาสวัสดิ์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยและหลังปล่อย” จากการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่ามีส่วนสำคัญต่อการบริหารจัดการงานราชทัณฑ์ด้านการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยและหลังปล่อยที่มีประสิทธิภาพกับตัวผู้ต้องขังอย่างเป็นระบบจะช่วยด้านการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังให้ดีขึ้น อันเป็นการเตรียมความพร้อมในการคืนพลเมืองที่มีคุณภาพเพื่อขับเคลื่อนกลไกทางสังคมและลดจำนวนผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วกลับมาประกอบอาชญากรรมในอนาคตอีก ลดค่าใช้จ่ายในการจัดการผู้ต้องขังอันส่งผลต่อตัวผู้ต้องขังเอง และต่อสังคมทำให้การวิเคราะห์และพิจารณากำหนดแนวทางการปฏิบัติไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

1.4 คณะทำงานเพื่อจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางสมุทรปราการ มีหน้าที่และอำนาจคือการจัดทำแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแต่ละคนโดยที่คำนึงถึงโทษ คดี ประวัติการกระทำผิด สุขภาพของผู้ต้องขังเป็นหลัก จัดผู้ต้องขังออกเป็นกลุ่มๆ ตามความเหมาะสมเพื่อที่จะสามารถกำหนดแผนการปฏิบัติรายบุคคลได้สะดวกซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พงษ์ภณินันท์ จันกลิ่น (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การบำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องโทษประหารชีวิตในเรือนจำกลางบางขวาง" ในการบำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องโทษประหารชีวิต ควรมีรูปแบบที่สำคัญ 6 รูปแบบ ได้แก่

- 1) การจัดการศึกษาทุกระดับให้แก่ผู้ต้องโทษประหารตามความต้องการของผู้ต้องโทษ
- 2) การฝึกวิชาชีพที่สอดคล้องกับสังคมภายนอกตามความถนัดและความต้องการของ
- 3) การพัฒนาจิตใจตามความต้องการและการนับถือส่วนตัวของผู้ต้องโทษ
- 4) การส่งเสริมสุขภาพอนามัยภายใต้กรอบมาตรฐานสากล
- 5) การนำโปรแกรมเฉพาะด้านมาใช้ เช่น โปรแกรมการพัฒนาบุคลิกภาพ โปรแกรมการจัดการความเครียด เป็นต้น

จัดการความเครียด เป็นต้น

6) รูปแบบหรือแนวทางอื่น ๆ มาใช้ เช่น กิจกรรมศิลปะบำบัด กิจกรรมตามอัธยาศัย วงโยธวาทิต ลูกเสือ การเขียนเล่าเรื่องราวของผู้ต้องโทษ เป็นต้น

ซึ่งการจำแนกลักษณะของคณะกรรมการจำแนกเป็นสิ่งที่สำคัญในบางครั้งจะเชิญคณะกรรมการจากภายนอกเรือนจำเข้าทำการประชุมจำแนก เช่น นักจิตวิทยา ครูอาจารย์ คุมประพฤตินักจิตวิทยาและเข้าร่วมการประชุมในจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่จัดอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยคณะกรรมการมีอำนาจในการกำหนดแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละคน โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Harry E.Allen, Clifford E. simonsen และ Edward J. Latessa (อ้างถึงใน กรมราชทัณฑ์, 2563, หน้า 4) กล่าวไว้ว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำเกี่ยวข้องกับการดำเนินการ 2 ประการคือ 1. การแบ่งแยกผู้ต้องขังออกเป็นกลุ่มๆ (Prisoner segregation) เพื่อการควบคุมหรือความมั่นคงปลอดภัยซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้มีระดับของความหนักเบาของการยึดหยุ่นในการควบคุมที่ได้มีการวางแผนไว้เป็นอย่างดี และไม่อาจดำเนินการได้แต่เดิม 2. เป็นการเปิดโอกาสให้ครู นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ จิตแพทย์และบุคลากรอื่นๆ ในเรือนจำได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง และสอดคล้องกับ กฎกระทรวง ยุติธรรม เรื่องกำหนดสถานที่คุมขัง (2563) อธิบายไว้ดังนี้ หัวข้อที่ 6 เขียนไว้ว่า คณะทำงานเพื่อจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้ (๑) กำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล โดยคำนึงถึงประโยชน์ในการจัดชั้นจัดกลุ่ม ควบคุม แยกคุมขัง แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง (๒) พิจารณาทบทวนและปรับเปลี่ยนแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล (๓) ดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์ในการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง (อ้างถึงใน กฎกระทรวงยุติธรรม เรื่องกำหนดสถานที่คุมขัง พ.ศ.2563, หน้า 24-26)

2. ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางสมุทรปราการ นั้น มีดังนี้

2.1 เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอต่อการทำงานที่ในปัจจุบันมีผู้ต้องขังมากกว่า 6,000 คน ทำให้งานบางส่วนล่าช้าและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องทำงานที่หนักขึ้นเพราะฉะนั้นแล้วปัญหาคือจำนวนผู้ปฏิบัติงานที่ไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วินิช เพชรภา (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การนำนโยบายการจำแนก ลักษณะผู้ต้องขังไปปฏิบัติ : กรณีศึกษา เรือนจำพิเศษธนบุรีการศึกษาวิจัยพบว่า ด้านเจ้าหน้าที่ มีแนวทางในการแก้ไขกรณีภาวะการขาดแคลนอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ในการควบคุมผู้ต้องขังที่มีอัตราส่วนไม่สมดุลกับจำนวน

ผู้ต้องขัง ได้แก่ 1 ขออัตรากำลังเพิ่มจากกรมราชทัณฑ์ 2 จัดอบรมทบทวนความรู้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังให้กับเจ้าหน้าที่ทุกคน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าหน้าที่ของส่วนงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพียงอย่างเดียว ทุกคนสามารถทำทดแทนกันได้ 3) มีการหมุนเวียนสับเปลี่ยนหน้าที่เพื่อเกิดการเรียนรู้งานใหม่ๆ

2.2 เนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-2019 ทำให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีความยากลำบากในการดำเนินการ

2.3 การเบิกจ่ายวัสดุ-อุปกรณ์ หรือการส่งอุปกรณ์ที่เสียหายจากการทำงานไปซ่อมมีความล่าช้าและไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ในบางครั้งของที่จำเป็นต่อการทำงานเบิกจ่ายได้ล่าช้าทำให้ งานที่ต้องดำเนินการมีความล่าช้าตามไปด้วย

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดจนข้อเสนอแนะของการบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางสมุทรปราการ จากการศึกษาพบว่า

3.1 ในการทำงานดำเนินงานได้อย่างไม่มีปัญหาเป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์เป็นอย่างดีแต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่สำคัญในตอนนี้คือเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอมีจำนวน 2 นายควรจัดหาอัตรากำลังมาเพิ่มในการทำงานให้การทำงานมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วินิช เพชรภา (2561) ได้ทำการศึกษารื่องการนำนโยบายการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไปปฏิบัติ : กรณีศึกษา เรือนจำพิเศษธนบุรีการศึกษาวิจัยพบว่า ด้านเจ้าหน้าที่ มีแนวทางในการแก้ไขกรณีภาวะการขาดแคลนอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ในการควบคุมผู้ต้องขังที่มีอัตราส่วนไม่สมดุลกับจำนวนผู้ต้องขัง ได้แก่ 1 ขออัตรากำลังเพิ่มจากกรมราชทัณฑ์ 2) จัดอบรมทบทวนความรู้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังให้กับเจ้าหน้าที่ทุกคน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าหน้าที่ของส่วนงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพียงอย่างเดียว ทุกคนสามารถทำทดแทนกันได้ 3) มีการหมุนเวียนสับเปลี่ยนหน้าที่เพื่อเกิดการเรียนรู้งานใหม่ๆ

3.2 ในปัจจุบันการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีขั้นตอนในการดำเนินการที่ดีอยู่แล้วและมีขั้นตอนที่ตายตัวตามคำสั่งที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับ กฎกระทรวงยุติธรรม เรื่องกำหนดระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การควบคุมผู้ต้องขัง และการย้ายผู้ต้องขัง (2563) อธิบายไว้ดังนี้ ข้อ ๒ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำจัดให้มีแดนแรกรับหรือสถานที่แรกรับในเรือนจำโดยเฉพาะสำหรับแยกขังผู้ต้องขังเข้าใหม่หรือรับย้ายจากเรือนจำอื่นเพื่อรอการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังรายบุคคลก่อนที่จะส่งตัวไปรับการอบรม แก้ไข และฟื้นฟูจิตใจตามความเหมาะสมของผู้ต้องขังรายบุคคลข้อ ๓ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำแต่งตั้งเจ้าพนักงานเรือนจำจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งคนปฏิบัติหน้าที่จำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง โดยจะต้องเป็นนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือเจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งผ่านการฝึกอบรมด้านการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังจากกรมราชทัณฑ์เจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามวรรคหนึ่ง มีหน้าที่ศึกษาและรวบรวมประวัติของผู้ต้องขังแต่ละคนและสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังในการใช้ชีวิตในเรือนจำข้อ ๔ การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (๑) ขั้นพื้นฐาน ให้ดำเนินการกลั่นกรองผู้ต้องขัง โดยการจัดชั้น จัดกลุ่ม ควบคุม และแยกคุมขังผู้ต้องขัง (๒) ขั้นแก้ไข บำบัดฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ให้นำข้อมูลจาก (๓) และข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์ การวางแผน และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคลให้เหมาะสม(๓) ขั้นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง ให้นำข้อมูลจาก (๑) และ (๒) มาใช้วางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังรายบุคคลให้เหมาะสมการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนดข้อ ๕ ให้มีคณะทำงานเพื่อจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังประจำเรือนจำ ประกอบด้วยผู้บัญชาการเรือนจำเป็นประธาน และเจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งมีความรู้และความชำนาญในด้านการ

ควบคุมการศึกษา การฝึกวิชาชีพ การบำบัดรักษา การพัฒนาจิตใจ หรือการสาธารณสุข จำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน เป็นคณะทำงาน และให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้รับผิดชอบงานจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังเป็นคณะทำงานและเลขานุการการแต่งตั้งคณะทำงานตามวรรคหนึ่ง อาจมีผู้แทนจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกมาร่วมเป็นคณะทำงานด้วยก็ได้ข้อ ๖ คณะทำงานเพื่อจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้(๑) กำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล โดยคำนึงถึงประโยชน์ในการจัดชั้นจัดกลุ่ม ควบคุม แยกคุมขัง แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง (๒) พิจารณาทบทวนและปรับเปลี่ยนแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล (๓) ดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์ในการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังข้อ ๗ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำจัดประชุมคณะทำงานเพื่อจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง การประชุมของคณะทำงานต้องมีคณะทำงานมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนคณะทำงานทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุมการวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก คณะทำงานคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาดความเห็นของคณะทำงานให้เป็นที่สุดข้อ ๘ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำติดตามผลการปฏิบัติตามแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคลหลังจากที่ผ่านการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังไปแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนข้อ ๙ คณะทำงานตามข้อ ๕ อาจทบทวนแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล ก่อนครบระยะเวลาตามที่กำหนดในข้อ ๘ ได้ หากปรากฏข้อเท็จจริง ดังต่อไปนี้ (๑) พบปัญหาขัดข้องจากการปฏิบัติตามแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล (๒) พบข้อมูลใหม่ที่เป็นสาระสำคัญต่อการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังในกรณีผู้ต้องขังเจ็บป่วย มีโรคประจำตัว หรือมีเหตุจำเป็นจนไม่อาจปฏิบัติตามแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคลได้ ผู้บัญชาการเรือนจำอาจสั่งให้ทำการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวได้จนกว่าจะมีการรายงานต่อคณะทำงานตามข้อ ๕ เพื่อพิจารณาทบทวนแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคลข้อ ๑๐ ให้เรือนจำจัดเก็บข้อมูลการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังเพื่อการสืบค้น โดยให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ และนำข้อมูลดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาการเลื่อนชั้น หรือลดชั้นการย้ายผู้ต้องขัง การงานของผู้ต้องขัง การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษจำคุก และการให้ประโยชน์แก่ผู้ต้องขังอย่างอื่นด้วย (อ้างถึงใน กฎกระทรวงยุติธรรม เรื่องกำหนดระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การควบคุมผู้ต้องขัง และการย้ายผู้ต้องขัง พ.ศ.2563, หน้า 27-31)

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเรื่อง การบริหารการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชาย กรณีศึกษาเรือนจำกลางสมุทรปราการ มีข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดซื้ออุปกรณ์ ที่ใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังให้มากกว่านี้และ การทำเรื่องเบิกจ่ายอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการควรมีความรวดเร็วมากกว่านี้
2. จำนวนเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ ในปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจำนวน 2 คน แต่ต้องดูแลทั้งผู้ต้องขังเข้าใหม่และผู้ต้องขังที่อยู่มาก่อนจำนวนมากกว่า 6,000 คน
3. ความยากลำบากในการทำงาน ในการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังเข้าใหม่ นั้นเนื่องจากในปัจจุบันมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-2019 ทำให้ยากลำบากในการสอบข้อมูลรายบุคคลและแต่ละคนอาจจะบอกข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง ควรที่จะนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำงานไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ผ่านระบบ VDO CALL หรือ การเชื่อมต่อระบบหน่วยงานภายนอกที่สามารถจะตรวจสอบข้อมูลผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลได้

4. เนื่องจากเรือนจำกลางสมุทรปราการ ได้ดำเนินการตามข้อสั่งการ ระเบียบ ข้อบังคับที่กรมราชทัณฑ์ได้ให้ไว้ ในเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเรือนจำกลางสมุทรปราการทำได้ดีและรายงานผลให้กรมราชทัณฑ์ทุกเดือน

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวงยุติธรรม เรื่องกำหนดระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การควบคุมผู้ต้องขัง และการย้ายผู้ต้องขัง พ.ศ. 2563 (2563, ตุลาคม 12). *ราชกิจจานุเบกษา*, 137(84ก), 27-31.

กฎกระทรวงยุติธรรม เรื่องกำหนดสถานที่คุมขัง พ.ศ.2563 (2563, ตุลาคม 12). *ราชกิจจานุเบกษา*, 137(84ก), 24-26.

กนกวรรณ คำกรเกต. (2559) *แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังในเรือนจำ โครงสร้างเบา*. วิทยานิพนธ์คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กรมราชทัณฑ์. (2563) *คำสั่งกรมราชทัณฑ์ เรื่อง การกำหนดแนวทางพิจารณาการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังใน สถานการณ์ปัจจุบัน*(คำสั่งที่ ยธ ๐๗๐๓.๑/๔๔๑๒).นนทบุรี: ผู้แต่ง.

กรมราชทัณฑ์. (2563) *คำสั่งกรมราชทัณฑ์ เรื่อง การยกระดับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่เน้นการฝึกวิชาชีพที่ เหมาะสมกับผู้ต้องขัง*(คำสั่งที่ ยธ ๐๗๐๓.๑/๒๕๖๒). นนทบุรี: ผู้แต่ง

กรมราชทัณฑ์. (2563). *หนังสือคู่มือการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง*. กลุ่มงานส่งเสริมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง กองทัณฑปฏิบัติ, นนทบุรี : กรมราชทัณฑ์.

จิรวุฒิ ปุญญาสวัสดิ์. (2564). *การเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยและหลังปล่อย*. ดุษฎีนิพนธ์คณะ นิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เฉลิมพล ศรีหงส์. (2564). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการ PAD 6102 ระเบียบวิธีวิจัย ทางรัฐประศาสน ศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต ภาคพิเศษ.

พงษ์อนันท์ จันกลิ่น. (2557) *การบำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องโทษประหารชีวิตในเรือนจำกลางบาง ขาว*. วิทยานิพนธ์คณะอาญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม, มหาวิทยาลัยมหิดล.

พรธิพา ล้อมอรุณ. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำและ ทัณฑสถาน*. วิทยานิพนธ์คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เรือนจำกลางสมุทรปราการ. (2564). *เกี่ยวกับเรือนจำ*. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2565, จาก <http://www.correct.go.th/copsamp>

วินัย เจริญเฉลิมศักดิ์. (2560). *ทฤษฎีและหลักกฎหมายราชทัณฑ์*. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/630699>

วินิช เพชรภา. (2561). *การนำนโยบายการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไปปฏิบัติ*: กรณีศึกษา เรือนจำพิเศษธนบุรี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิโรจน์ ก่อสกุล.(2564). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการบริหารงานวิชาการ PAD 6102 ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (ภาคพิเศษ).

สุภางค์ จันทวานิช. (2563). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์

สุพิชฌาย์ ศิริวัฒนาสีตะสิทธิ์. (2558). *แนวทางที่เหมาะสมในการลงโทษและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำในกระบวนการยุติธรรมไทย*. วิทยานิพนธ์คณะนิติศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุทัสสา สุขสว่าง. (2555). *รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีประสิทธิภาพ*. วิทยานิพนธ์คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.